Степан Костюк

Символ чистоти у новелі Шмуеля Агнона «Танок смерті»

Тернопільський обласний краєзнавчий музей

Досліджуються морально-філософські проблеми чистоти на прикладі одного із оповідань Ш.Й. Агнона, написаного ним в Галичині.

Останнім часом дуже часто обговорюються проблематичні питання чистоти: довкілля, суспільної моралі тощо. Всепланетарне крокування глобалізації — результат напрацьованого нашими попередниками, нами-сучасниками. Щоправда, діяння кожного фізичного індивідума покликані творити добро. Однак подальше утвердження людини зумовлене «сімейним мікрокліматом», соціальним підгрунтям тощо. Відтак, «земна родина людності» набирає двох неспівмірних категорій: одні сотворені примножувати плюсову енергетику, інші — мінусовою спричиняти незручності, дестабілізацію... Всіма вчинками «заправляє» внутрішній світ «homo sapiens». Коли сповідувати принцип щоденного самоочищення (духовного, фізичного), зматеріалізована формула боротьби протилежностей буття набиратиме більшої сутності гуманної потреби...

Варто усвідомити: наша присутність «зобов'язана» створювати оточенню комфорт, принаймні, слід намагатися не ставати тягарем,

не бути зайвим, не шкодити, не заважати... — залежно створеної конкретної ситуації. «Ідеалу» можна досягти наполегливістю очиститися: помислами, словами, вчинками...

Свою модель очищення запропонував читачеві новелою «Танок смерті» Шмуель Агнон. Ліричний герой твору — письменник — важко переносить втрату коханої дружини. Вирішує: добром душі, збереженням світлої пам'яті послужить переписання Тори («П'ятикнижжя»). Виконуючи дану собі обітницю, «писар-копіювальник»* переживав «... дивний, приємний біль і справжнє задоволення». Траплялися «... дні хмарні, неприємні, неласкаві». Побоювання осліпнути навіювали «... сумні думки».

Ретельну впертість винагородив Бог — «... світло його очей не згасло...».

Заповітний день викінчення праці герой оповідки провів незвично: «... Встав удосвіта, подався до микви (лазні), щоб прийняти очищаючу купіль. Далі, наш писар-копіювальник називався Рафаель, пішов до божниці, де відмовив ранішню молитву, і знов подався до микви. Міг закінчити переписування Тори кілька днів раніше, але не чувся настільки чистим, щоб міг ту святу працю закінчити. Шоб її згідно з правом Закону закінчити, треба бути архичистим у сенсі фізичному і духовному. На протязі трьох днів робив усе, щоб ту чистоту досягнути.

Відправляв піст, кілька разів на протязі дня занурював тіло в чисту воду лазні. Вчитувався в таємничі кабалістичні книги, поки відчув, що його душа є чиста і вільна від усякої грішної думки. Після цього усього вертався додому і, увійшовши в середину, негайно заслонив фіранками вікна, щоб борони Боже, жодна найменша іскорка нечистоти не проникла разом із світлом до кімнати. Помив руки, і зморщив чоло і засів до писання» [1: 87-88].

Процитованим Шмуель Агнон лише нагадав, що людині необхідно прагнути «... бути архичистим у сенсі фізичному і духовному». Тільки така умова забезпечує напрацьований продукт гідним споживання, оскільки наділений «здоровою» енергетикою...

Більше того, автор-бучачанин особисті почування радить співвимірювати «... згідно з правом Закону...». Реалії нашого сьогодення — контрастна протилежність: мало кому сила волі сприяє дотримуватися Божих заповідей; практично щоразу порушуються норми «світських» законодавчих документів... Причина — ігнорування Закону власної Совісті!

Навдивовижу новаторський «образ» подає Шмуель Агнон, виписуючи останні земні миті героя: «... Дивне то було життя, і дивна була його смерть. Кілька годин перед його смертю Бог вставив свою світляну голову в душу поета і волоссям повимітав з неї усе до кінця, що земне. І душа Рафаеля стала чистою. Так, чиста, якою повинна бути душа поета» [1:90].

Абсолютно нетипове потрактування дійства гідне премії найвищої літературної номінації...

Частково «зматеріалізованим» епізодом-зустріччю новели Шмуель Агнон пропонує ніким ніколи не розгадану інтригу, позаяк «Вічний єврей» виказує героєві «... про багато речей і подій, що він побачив на єврейській вулиці». Інтригуюче домислення потверджує речення: «... Дещо з того Рафаель записав на зворотній чистій стороні лікарського рецепту...» [1:90].

Який архів, музей, сайт зберігає можливий конспект героя?.. Банально!..

Вдалий авторський прийом Шмуеля Агнона.

«Інтенсивність» вживання означення «чиста — чистий» та похідних словоформ (11 сторінок перекладного тексту — використано 10 разів) засвідчує, практично, цілковиту «чистоту сюжету».

Прочитайте «чисту» новелу Шмуеля Агнона «Танок смерті». Висновки — результат вашого сприйняття...

Література

Агнон Самуїл Йосеф. Бучач моє родинне місто. — Тернопіль: Ерудит, 2001.